

Karadeniz Vapuru (1926)

Uluslararası fuar ve sergiler, ülkelerin ihracat potansiyelinin yabancı ülkelerde tanıtılması için en önemli faaliyetlerin başında gelmektedir. Ayrıca bu sergi ve fuarlar ülkeler arasında sosyal, politik, kültürel ve turistik ilişkilerin gelişmesiyle çağdaş teknolojilerin tanınması gibi pek çok yeni işbirliği imkanlarının sağlanması noktasında da önemli katkılar sunmaktadır.

Dünyanın bilinen ilk sergisi 1851 yılında İngiltere’de düzenlenen Londra Evrensel Sergisi olarak kabul edilmektedir. Sergiye Osmanlı Devleti’nin de arasında bulunduğu yirmi sekiz ülke katılmıştır.

Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra savaşın getirmiş olduğu iktisadi zararlarla sarsılan devletler kaybettiklerini kazanmak ve hatta artırmak için çalışmalar yürütmeye başlamışlardır. Savaştan sonra kurulan devletler de pazar arayışına yönelmişlerdir. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti de bu doğrultuda hareket edip hem kendini tanıtmak hem de iktisadi konulara verdiği önemi göstermek için harekete geçmiştir. Önce 1925 Paris Uluslararası Dekoratif ve Endüstriyel Sanat Fuarı’na katılan Türkiye bir yıl sonra daha büyük bir adım atarak Avrupa ülkelerini/limanlarını Seyyar Sergi (Karadeniz Vapuru) ile ziyaret etmiştir.

Seyyar Sergi konusu Türkiye Büyük Millet Meclisinin gündemine ilk olarak 1925 yılında Ticaret Bakanlığının bütçesi görüşülürken gelmiştir. Öncelikle Türkiye Cumhuriyeti’nin tanıtılması için ülke dahilinde bir ticaret sergisi açılması düşünülmüşse de Avrupa’dan ziyaretçi gelip gelmeyeceği endişesi bu fikirden vazgeçilmesine neden olmuştur. Bunun yerine Ticaret Bakanı Ali Cenani Bey seyyar bir sergi oluşturma fikrini ortaya atmıştır. Ali Cenani Bey konuyla ilgili şunları dile getirmiştir: “Bendeniz düşünüyorum ki Seyr-i Sefainden bir vapur alalım. Mesela Karadeniz Vapuru’nu düşündüm. Bunun içinde 130 yatak vardır. Tüccarlarımızdan 130 kişiyi alabilir. Ambarlarında elektrik tertibatı yaparak meşher [sergi] haline koyabiliriz. Bütün mahsulâtımızı ve masnuatımızı [sanat eserleri] bu vapurda sergi halinde gösterebiliriz.” Mecliste yapılan görüşmeler nihayetinde Karadeniz Vapuru’nun sergi için görevlendirilmesi ve vapurun Seyr-i Sefain İdaresinden kiralanması için yüz bin lira tahsisat ayrılması kabul edilmiştir. Seyyar Sergi’nin amacı ve kapsamıyla ilgili olarak 6 Mayıs 1925 tarihinde Ali Cenani Bey bütün ilgililere duyurulması için “Türkiye’nin üretim ve sanat ürünlerinin ilk defa Akdeniz, Atlas Okyanusu ve Amerika’nın en önemli limanlarında teşhiri amacıyla düzenlenen Seyyar Sergi hakkında” resmi gazetede bir tebliğ yayınlamıştır.

Seyyar Sergi’nin hazırlığına ilişkin olarak ilk komisyon Seyr-i Sefain İdaresi bünyesinde kurulmuştur. Ancak bu idarenin kendi iş yoğunluğu dolayısıyla gerekli planlamaların yapılması görevini İstanbul Ticaret Odasına bağlı Beynelmilel Sergiler Panayırı Komisyonu üstlenmiştir. Öncelikle düzenleme komisyonu ve buna ek bir düzenleme heyeti kurulmuştur. Bu Düzenleme Heyetinde şu isimler yer almaktaydı: 1- Ziraat Bankası Eski Müdür Muavini Manyasizade Raufi Bey (Heyet Başkanı), 2- Seyr-i Sefain Müdürü Umumisi Sadullah Bey, 3- İstanbul Ticaret Mıntıkası Müdürü Muhsin Bey, 4- İstanbul Sanayi Müdürü İbrahim Bey, 5- Ticaret-i Bahriye Müdür Muavini Müfit Bey.

Seyyar Sergi Düzenleme Heyeti gazetelere reklam ilanları vererek sergiye katılmak isteyenlerin şu evrakları kendilerine iletmelerini istemiştir: a- polis merkezinden alınan hüviyet varakası, b- idare-i hususiye ve umumiye vergi makbuzları, c- nüfus tezkireleri, d- askerlikle ilişiği olmadığına dair belge, e- dört adet vesikalık fotoğraf.

Ticaret Bakanlığı, Karadeniz Vapuru’nda düzenlenecek olan Seyyar Sergi’nin uğrayacağı limanlar, sergiye katılım şekli, vekâletli satış, nakliye, komisyon, antrepo, sigorta hizmetleri, eşyaların sergiye teslim usulü, sergi tertip masrafı,

serginin şekli ve taksimatı, satışların nasıl yapılacağı, tüccarların seyahati, vapurdaki yemek ücretleri, sergilenen ürünlere dair yayınlanacak kitap ve kataloglar, sergi güvenliği, tercümanlar ve ticari ilişkiler, gümrük konusu, orkestra, ziyafetler ve merasim konularını düzenlemek üzere talimat ve program hazırlamıştır. Bu talimatname ve program yirmi bir madde ile açıklanmakla beraber sergi içerisinde yer alacak olan İş Bankası şubesinin nasıl çalışacağı ve sergide hangi eşyaların bulunacağına da yer verilmiştir.

Seyyar Sergi'nin talimat ve programına göre uğrayacağı limanlar ve bu limanlarda geçirilmesi planlanan süreler şöyledir:

Uğrayacağı Limanlar	Kalacağı Günler	Uğrayacağı Limanlar	Kalacağı Günler
Barselona	2	Anvers	2
Liverpool	3	Marsilya	3
Havre	3	Cenova	2
Londra	4	Napoli	2
Hamburg	4	Venedik	2
Stockholm	3	Trieste	3
Helsinki	2	Batum	2
Leningrad (Petersburg)	2	Odesa	3
Danzig (Gdańsk)	2	Köstence	2
Kopenhag	2	Varna	2
Amsterdam	2		

(Her ne kadar programda yer alsada Venedik, Trieste, Batum, Odesa Köstence ve Varna limanlarına seyahat yapılmamış bazen de süreler 1-2 gün ile aşılmıştır)

Seyyar Sergi'de sergilenmesi düşünülen eşyaların tespit edilebilmesi için Sergi Tertip Heyeti, Anadolu'yu yedi bölgeye ayırarak her bölgeye bir memur göndermiştir. Yapılan çalışmalardan sonra Seyyar Sergi'de şu ürünlerin sergilenmesi kararlaştırılmıştır:

<p>Dokuma Ürünleri</p> <p>Pamuk Yün Tiftik Kendir Kenevir İpek</p> <p>Madenler</p> <p>Altın Gümüş Krom Kömür Cıva Manganez Zımpara Kükürt Simli Kurşun Amyant Bakır Eskişehir Taşı (Lüle) Hacı Bektaş Taşı Siyah Kehribar Tuz Kil Hububat Kuş Yemi</p> <p>Deva (ilaç) Ürünleri</p> <p>Keten Tohumu Mazı İhlamur Hatmi Cehri Kitre Afyon Haşhaş Gelincik Yapağı Adaçayı Anason Meyankökü Ağaç Sakızı Çam Sakızı Katran Üzerlik Çörek Otu Salep Tütün (işlenmiş ve işlenmemiş) Nargile Tömbeki</p>	<p>Kuruyemişler</p> <p>Kuru Kahve Kuru Vişne Dut Kurusu Badem Fındık Ceviz Kestane Üzüm İncir</p> <p>Reçel ve Şekerlemeler</p> <p>Şekerlemeler Pestiller Pekmez Bulama Pekmez Sucukları Tahin Helvası Bal</p> <p>Balıklar</p> <p>Havyar Balık Yumurtası</p> <p>---</p> <p>Zeytin Zeytin Yağı Susam Yağı Sabun (tuvalet ve çamaşır için) Mum Hububat Bamya Bakla Bezelye Nohut Fasulye Susam Börülce Pirinç Arpa Buğday Yulaf</p> <p>Sanat Ürünleri</p> <p>Resim Tablo Nakış Mimari Heykel Hat Çini</p>	<p>Konserveler</p> <p>Sebze ve Meyve İtriyat Kolonya Gül Yağı Kekik Yağı Muhtelif Yağlar</p> <p>---</p> <p>Deriler Kürkler Postlar</p> <p>---</p> <p>Halı</p> <p>---</p> <p>Milli Mensucat</p> <p>---</p> <p>Tablolar - Aynalar El İşleri Porselenler Tenteler Boya İşleri Tiftik Mamulâtı Bursa'nın Mensucatı Kastamonu Bezleri Antikalar Ayakkabılar Ahşap mamulleri Döşemeler Mefruşat Kâğıt ve Mukavva Mobilyalar Hasır Mamulâtı Sepetçilik</p> <p>Araç Gereçler</p> <p>Tarım araç-gereçleri Sanayi araç-gereçleri İnşaat malzemeleri Aydınlatma ürünleri Sihhi eşyalar Dişçilik aletleri Isıtma Ürünleri Saat/saatçilik</p> <p>Musiki</p> <p>Müzik aletleri Musiki eserleri ve notalar</p> <p>Ziynet Eşyası</p> <p>Süs Oyuncaklar</p>
---	--	--

Karadeniz Vapuru 3 Nisan 1926'da şehir hatlarındaki son seferini İzmir'e yaptıktan sonra Seyyar Sergi Komisyonu emrine verilmesiyle sergi haline dönüştürülme çalışmaları da başlamıştır. Haliç'te havuza alınan vapurun iç teşrifati titizlikle yapılmış, asıl rengi siyah olan vapur beyaza boyanmıştır. Tüm bu hazırlıklar Mayıs ayının sonuna doğru tamamlanabilmiştir.

Hazırlıkların tamamlanmasından sonra Karadeniz Vapuru 12 Haziran akşam saatlerinde seyahati için hareket etmiştir. 13 Haziran'da Mudanya'ya ulaşan vapuru burada ilk olarak Gazi Mustafa Kemal Paşa denetlemiştir. Mustafa Kemal

Paşa sergi defterine şunları yazmıştır: “Sergi muvaffak olmuş bir eserdir. Bende gayet iyi intibalar husule geldi. Teşhir tarzı çok iyidir. Müteşebbislerini takdir ve tebrik ederim.” Bu ziyaretten/teftiştten sonra hareket eden Karadeniz Vapuru Çanakkale Boğazı'nı geçerek Avrupa yolculuğuna başlamıştır.

Karadeniz Vapuru sırasıyla şu limanlara uğramıştır: Bona (Cezayir), Barcelona (İspanya), Havre (Fransa), Londra (İngiltere), Amsterdam (Hollanda), Hamburg (Almanya), Stockholm (İsveç), Helsinki (Finlandiya), Leningrad/Petersburg (Rusya), Danzing ve Gdynia (Polonya), Kopenhag (Danimarka), Anvers (Belçika), Marsilya (Fransa), Cenova ve Napoli (İtalya).

Karadeniz Vapuru'nun bu seyahati sırasında vapurun kaptanlığını Topuz lakabıyla bilinen Lütfi Bey, ikinci kaptanlığını Süreyya Gürsu, üçüncü kaptanlığını Asım Alniak, dördüncü kaptanlığını Vedat Karaaslan yapmıştır. Bu kaptanların dışında vapurda beş çarkçıbaşı, yedi makine zabiti, iki telsiz zabiti, dört çarkçıbaşı, bir lostoromo, bir nakkaş, bir kalafatçı, dört serdümen, on iki tayfa, on dokuz aşçı, on sekiz kömürücü, otuz sekizince kamarot, altı vinççi, bir de kazancı görev almıştır.

Seyyar Sergi'nin seyahati sırasında Karadeniz Vapuru'nda sadece mürettebatı görevliler ve tüccarlar yer almamıştır. O günlerin Türkiye'sinden tanınmış ses, saz ve tiyatro sanatçıları, basın temsilcileri ve devlet adamları da katılmışlardır. Basın temsilcisi olarak katılanlar arasında; Hâkimiyet-i Milliye adına Kemalettin Kamu, Vakıf gazetesi adına Vâlâ Nurettin, Resimli gazete adına Türkiye'nin ilk kadın muhabiri Bedia (Arseven) Celal Hanım, Cumhuriyet gazetesi adına Dünder Bey katılmışlardır. Basın temsilcileri dışında; mizah sohbetleriyle tanınan Bal Mahmut (Baler), Celal Bayar'ın oğlu Refii Bayar ve eşi Zekiye Hanım, Öğretmen İclâl Hanım, Çamlıca Özbekler Tekkesi Şeyhi Ata Bey, Şekerci Ali Muhiddin Hacı Bekir, Seyfettin Çürüksulu Bey, Şair Orhan Veli Kanık'ın babası Müzisyen Veli Kanık, ilk Türk kadın milletvekillerinden Mebrure Gönenç (o dönem Üsküdar Amerikan Kolejinden öğretmen), Gaziantep Milletvekili Ahmet Remzi Bey, Ziraat Müzesi Müdürü Nihat Bey, İş Bankası Muhasebe Müdürü Muvaffak Bey ve Evkaf Müdürü Hilmi Bey (aynı zamanda sergi müdürü), Anadolu Şimendiferler Umur-ı Ticariye Müdürü Eşref Bey, Coğrafya Encümeni Reisi Pertev (Demirhan) Paşa, Maden Uzmanı Kenan Bey, Ziraat Mektebi Dâhiliye Müdürü Zihni Bey, Amerikan Kız Koleji öğretmenlerinden Seniha Fuat Hanım, Erenköy Kız Lisesi öğretmenlerinden Seniha Hanım, Üsküdar Amerikan Kız Kolejinden Hatica Hanım, Amerikan Kız Koleji son sınıfından Fehime Hanım, Heykeltraş Mermi Farukî Hanım, Hasan Ecza Deposu sahibi Hasan Bey, tütün inhisarı temsilcisi Semih Bey, dış ticaret temsilcisi Halil Mithat Bey, Posta Müdürü Kenan Bey bulunmaktaydı. Ayrıca Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası da İstiklal Marşı'nın bestecisi Osman Zeki (Üngör) şefliğinde gemide yer almıştır. Gemideki mürettebat sayısı toplamı 125'tir. 47'si Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası üyesi olmak üzere toplam seyahat eden kişi sayısı ise 285'tir.

Karadeniz Vapuru'nun yolculuğu toplamda 86 gün 22 saat sürmüş, bu sürenin 40 gün 16 saati hareket halinde 46 gün 6 saati ise limanlarda bulunularak geçirilmiştir. Bu yolculuk sırasında 9986 mil mesafe kat etmiş, 2778 ton kömür harcamış 971 ton tatlı su tüketilmiştir. 13 Avrupa ülkesinin 16 liman kentine uğranılmış ve 44 yabancı kılavuz kaptan alınmıştır. Gemide 16 balo ve ziyafet verilmiş, gemi dışında 36 ziyafete iştirak edilmiştir. Seyyar Sergi'yi gezen kişi sayısının ise toplamda 65 bin olduğu tahmin edilmektedir.

“Eski düşmanları ve yabancıları dosta, dostları müşteriye dönüştürmek” amacıyla hareket eden ve Türkiye Cumhuriyeti'nin yürüyen bir parçası olan Seyyar Sergi Karadeniz Vapuru, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, Diplomasi Tarihi ve Dünya Tarihi açısından önemli bir örnektir.

UFUK ERDEM

KAYNAKÇA

Celâl Esat, **Seyyar Sergi ile Seyahat İntibaları**, Cumhuriyet Matbaası, 1928.

ERDEM, Ufuk, **Türkiye Cumhuriyeti Kendini Tanıtıyor Yüzer Sergi Avrupa’da**, Hiperlink, İstanbul 2019.

GÜRSU, Süreyya, “Denizde Üç Ay 1926 Senesinde Yapılan Seyyar Sergi Seferi Hatıraları”, **Deniz Mecmuası**, S 1-36.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (19 Mart 1341/1925), Devre: II, Cilt: 16.

Uluslararası Fuarlar ve Türkiye, İstanbul Ticaret Odası (İTO), Hüsniyat Matbaası, İstanbul 1977.

EKLER

Seyyar Sergi Talimatnamesi Kitapçığının Kapağı

Seyyar Sergi'nin Amblemi

Gazi Mustafa Kemal Paşa Seyyar Sergi'de

Avrupa'dan Döner Karadeniz Vapuru İstanbul'da

29/03/2025 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/karadeniz-vapuru-1926/?pdf=3545> adresinden eriřilmiřtir